

katholieke patroons nauwelijks een aansporing tegenover hun arbeiders werk te maken van de hervormingsgezinde inzichten van *Rerum Novarum*. Het komt trouwens enigszins wrang over, dat de werkgevers in tegenstelling tot de arbeiders in *Laetitiae sanctae* zelfs niet genoemd werden. Of paus Leo *Rerum Novarum* zelf ooit als een van zijn belangrijkste encyclieken heeft beschouwd, is tegen de achtergrond van het voorgaande de vraag. Feit is, dat latere commentatoren die mening meestal wel zijn toegedaan. Zo zegt de Tilburgse hoogleraar Triebels in een herdenkingsrede in 1931: 'Het geheele werk van Leo XIII is als geconcentreerd in *Rerum Novarum* ... Het levenswerk van Leo XIII wijst in zekeren zin op die encycliek ...'.¹² Deze waardering is typerend voor de wijze, waarop de receptie van de encycliek is verlopen, met name in Nederland waar het woord van de paus - uiteraard op basis van een bepaalde interpretatie - een instrument werd in handen van katholieke verzuilers. Zij slaagden erin een confessionele katholieke vakbeweging te creëren, een proces dat rond 1920 was voltooid. De gezagvolle woorden van het op andere terreinen zelfs onfeilbare pausschap hebben daarbij goede diensten bewezen. Hoe gezagvol men die woorden beschouwde, blijkt uit een ander citaat uit de genoemde rede van Triebels. 'Men zal dan ook altijd - zo betoogde hij - in de geschiedenis der Katholieke Sociale Actie, hoe men die ook moge indeelen, twee grote perioden moeten onderscheiden: den tijd vóór en den tijd ná *Rerum Novarum*'.¹³ Dat die katholieke sociale actie, maar ook de opvattingen waardoor die actie wordt onderbouwd en gestuurd, altijd het resultaat zijn van een wisselwerking tussen de kerkelijke top (nationaal en internationaal) en de kerkelijke basis (eveneens nationaal en internationaal), blijkt uit de nu volgende summiere beschrijving van de totstandkoming van *Rerum Novarum*.

3. De totstandkoming van *Rerum Novarum*

De ideeën die ten grondslag liggen aan de encycliek *Rerum Novarum*, waren niet ontleend aan één bepaalde school of richting van katholieke sociale denkers. Leo XIII - die overigens geen letter van de encycliek zelf geschreven schijnt te hebben - wilde niet, dat deze eerste expliciete stellingname van het kerkelijk leergezag inzake het sociaal-economisch leven binnen de eigen, katholieke geloofsgemeenschap onmiddellijk tot een teken van tegenspraak zou uitgroeien.

12. L. Triebels, 'Leo XIII en *Rerum Novarum*' in: F. Weve en L. Triebels *Redevoeringen uitgesproken in de plechtige openbare senaatszitting der R.K. Handelshoogeschool te Tilburg bij de 40-jarige herdenking der encycliek *Rerum Novarum* op dinsdag 12 mei 1931*, Tilburg 1931, 41.

13. *Ibidem*, 51.